

Панченко В.Г.,
кандидат історичних наук, докторант,
Маріупольський державний університет

ФІНАНСОВИЙ НЕОПРОТЕКЦІОНІЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

Панченко В.Г. Финансовый неопротекционизм как инструмент реализации экономических интересов держави. У статті вперше запропоновано визначення фінансового неопротекціонізму, під яким ми розуміємо таку форму неопротекціонізму, що є інструментом реалізації економічних і безпекових інтересів держави (зокрема, національних компаній), що полягає в здатності до контрциклічного управління потоками капіталів за допомогою адміністративних важелів впливу, дієвість якого залежить від рівня розвиненості фінансової інфраструктури та ступеня інтеграції країни до глобального фінансового простору. Виокремлено інструменти фінансового неопротекціонізму. Стверджується, що ефективність інструментів фінансового неопротекціонізму, адаптованого на рівні окремо взятих національних економік, вимірюватиметься ступенем внеску останніх в стабілізацію світового ринку капіталу і більш широко у встановленні нової рівноваги в глобальному масштабі. В разі ж зростання дестабілізуючих процесів на світовому ринку капіталів слід констатувати руйнівний характер неопротекціонізму, який на етапі фінансової глобалізації загострить процеси інфікування національних економічних систем інтегрованих країн через канали капіталів, торгівлі та інформації.

Ключові слова: фінансовий неопротекціонізм, лібералізація ринку капіталу, контроль над капіталом, регуляція.

Панченко В.Г. Финансовый неопротекционизм как инструмент реализации экономических интересов государства. В статье впервые предложено определение финансового неопротекционизма, под которым мы понимаем такую форму неопротекционизма, которая является инструментом реализации экономических интересов государства (в частности, национальных компаний), заключающегося в способности к контрциклическому управлению потоками капиталов с помощью административных рычагов влияния, эффективность которого зависит от уровня развитости финансовой инфраструктуры и степени интеграции страны в глобальное финансовое пространство. Выделены инструменты финансового неопротекционизма. Утверждается, что эффективность инструментов финансового неопротекционизма, адаптированного на уровне отдельно взятых национальных экономик, будет измеряться степенью вклада последних в стабилизацию мирового рынка капитала и более широко в установление нового равновесия в глобальном масштабе. В случае же роста дестабилизирующих процессов на мировом рынке капиталов следует констатировать разрушительный характер неопротекционизма, который на этапе финансовой глобализации обострит процессы инфицирования национальных экономических систем интегрированных стран через каналы капиталов, торговли и информации.

Ключевые слова: финансовый неопротекционизм, либерализация рынка капитала, контроль над капиталом, регуляция.

Panchenko V.G. Financial neo-protectionism: an instrument for implementing economic interests of the state. The article is the first one to propose the definition of financial neo-protectionism as a form of neo-protectionism, providing an instrument to implement economic and security interests of the state (including domestic companies), capable to ensure anti-cyclic management of capital flows through administrative levers of influence, which effectiveness is conditional on the performance of financial infrastructure and the level of country's integration in the global financial area. The instruments of financial neoprotectionism are defined. It is argued, that the effectiveness of the instruments of financial neo-protectionism, adapted at the domestic economy level, can be measured by the latter's contributions in the stabilization of the global capital market, and in a broader perspective – in setting a new balance at the global scale. When destabilizing processes at the global capital markets are increasing, it has to be treated as evidence to the ruining nature of neo-protectionism, which at the phase of financial globalization will aggravate the processes in infecting domestic economic systems of integrated countries through the channels of capitals, trade and information.

Key words: financial neoprotectionism, capital market liberalization, capital control, reregulation.

Постановка проблеми. В заявах лідерів G20, що лунали на Лондонському та Пітсбурзькому самітах, тема протекціонізму поставала досить гостро. Зокрема, позиція стримування процесу сповзання у протекціонізм підтверджується таким затвердженням комюніке: «Ми будемо мінімізувати будь-який негативний вплив на торгівлю та інвестиції, який наша національна політика

може мати, в тому числі фіскальна політика та дії, спрямовані на підтримку фінансового сектору. Ми не будемо звертатися до фінансового протекціонізму, особливо до заходів, спрямованих на обмеження глобальних потоків капіталу, особливо до країн, що розвиваються» [1].

У порядку денному на Лондонському саміті [2], яку підготувала Королівська скарбниця Сполученого Коро-

лівства, одним із ключових моментів було анонсовано досягнення згоди щодо просування світової торгівлі та відмови від протекціонізму. Цей момент було конкретизовано у комюніке міністрів фінансів та голів центральних банків G20, де вже зазначається, що вони «зобов'язуються боротися проти всіх форм протекціонізму та підтримувати вільну торгівлю та інвестиції». Серед іншого зазначається, що пріоритетом має бути визнане відновлення кредитної діяльності банків шляхом підтримання їх ліквідності та проведення рекапіталізації.

Тут виникає суперечність. З одного боку, було анонсовано боротьбу з фінансовим протекціонізмом в усіх його формах. З іншого боку, було заявлено, що буде проведена рекапіталізація банків, однією з форм якої є націоналізація. З цих двох тверджень можна зробити логічний висновок, що вони зобов'язалися проводити рекапіталізацію таким чином, щоб вона не привела до фінансового протекціонізму, але державні втручання в діяльність банків зазвичай дають протилежні результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На момент Саміту G20 у Лондоні ще не було чіткого визначення фінансового протекціонізму, а тому декларувати існування і заохочувати боротьбу проти явища, яке не було описано в економічній літературі, досить складно. Вперше його дефініція з'являється у дослідженні А.К. Роуза та Т. Вієладека «Фінансовий протекціонізм? Перші свідчення» [3], і вже згодом на нього починають посилатися національні та наднаціональні керівні органи (наприклад, Європейський центральний банк). А.К. Роуз та Т. Вієладек визначають фінансовий протекціонізм як зміну вподобань національних фінансових інститутів внаслідок державної політики, яка призводить до того, що вони дискримінують проти іноземних домогосподарств та/або підприємств.

Фінансовий протекціонізм став непередбачуваним наслідком державної політики у банківській сфері, а не результатом цілеспрямованої політики, на думку експертів Європейського центрального банку [4]. Ними було зроблено висновок про те, що деякі макропруденційні заходи, спрямовані на обмеження руху капіталу під час фінансової кризи, такі як, наприклад, встановлення валютних та географічних обмежень для банків і впровадження деяких податків у фінансовому секторі, привели до фінансової фрагментації як на рівні ЄС, так і на глобальному рівні. Водночас зазначається, що хоча ця політика привела до наслідків, які аналогічні наслідкам фінансового протекціонізму, проте не всі з цих заходів можна вважати його проявами.

Детермінуючою ознакою інструментів фінансового протекціонізму є мета його здійснення, а саме захист національного фінансового сектору від іноземної конкуренції. Г. Епштайн і Дж.Б. Шор [5] розробили макроекономічну модель, яка розкриває спосіб, яким контроль за рухом капіталу забезпечує макроекономічне управління і політичну автономію, контролюючи зв'язки між національною реальною відсотковою ставкою, потоками капіталу і реальним валютним курсом. За нашим підходом модель Епштайн-Шора описує один із механізмів фінансового неопротекціонізму, використання якого дає змогу країні скористатися можливостями, що надає їй монетарна незалежність, а отже, гнучким поєднанням інструментів грошово-кредитної та фіскально-бюджетної політики.

Формулювання цілей статті. Коли торговий протекціонізм знаходиться в центрі жвавої наукової дис-

кусії, фінансовий протекціонізм здебільшого опиняється поза дослідницьким ракурсом. Ми ставимо за мету ідентифікувати його форми прояву, відійшовши від обмеженого підходу Роуза-Вієладека, а також надати визначення нового феномена.

Виклад основного матеріалу. На Саміті G20 у Піттсбурзі у Заяві лідерів [6] зазначалось: «Ми будемо усілякими заходами уникати сповзання у фінансовий протекціонізм». Наведений заклик є майже ідентичним за змістовним посилом цитаті з Лондонського саміту, що є цілком передбачуваним з огляду на те, що загальний контекст використання фінансових обмежень як знаряддя нового протекціонізму не змінився. Красномовною є цитата заяви лідерів G20 із Сеульського саміту: «Ми повторно підтверджуємо наше зобов'язання уникати фінансового протекціонізму та обачливо ставитися до ризику поширення на інші країни заходів, які б могли завдати шкоди інвестуванню та перспективам глобального економічного відновлення».

Як зазначив колишній прем'єр Сполученого Королівства Д. Кемерон після Саміту G20 у Сеулі [7], одним із ключових питань на Саміті було скасування будь-яких нових протекціоністських заходів, які могли б виникнути. Отже, у заяві Д. Кемерона вже визнається як доконаний той факт, що, незважаючи на попередні гучні заяви, вжиття протекціоністських заходів деякими урядами було можливим, до того ж такою нагодою уряди скористалися.

В цьому контексті варто звернутися до дослідження І. Фукунаги, Д. Ікеди та А. Отані [8] про особливості монетарної політики у посткризовий період. Основа ідея їхнього дослідження базується на переконанні, що будь-який протекціонізм захищає національні галузі, проте призводить до зниження добробуту споживачів. В кризові періоди уряди зіштовхуються з кризою недовіри, адже вони повинні довести, що економічна криза є наслідком екзогенного шоку, а не некомпетентної економічної політики, інакше після наступних виборів цей уряд просто втратить свої посади. Але на уряд також чинять тиск протекціоністські лобі. Як між ними знайти баланс? Якщо розглянути фінансовий протекціонізм в контексті цього дослідження, можна дійти висновку, що він є дуже виграним варіантом для національних урядів.

По-перше, він задовольняє інтереси протекціоністських лобі, а по-друге, його дуже складно виявити. Якщо звичайний торговельний протекціонізм можна виявити через простий аналіз змін митних тарифів, то для того, щоб виявити існування фінансового протекціонізму, потрібно проводити досить комплексні економетричні дослідження, з чим також погоджуються А.К. Роуз та Т. Вієладек. Отже, поки не буде впроваджено ефективних міжнародних систем моніторингу фінансового протекціонізму, не слід очікувати ефективної боротьби проти нього, якими б не були офіційні заяви лідерів.

Фінансовий неопротекціонізм, на нашу думку, є інструментом реалізації економічних і безпекових інтересів держави (зокрема, національних компаній), що полягає в здатності до контрциклічного управління потоками капіталів за допомогою адміністративних важелів впливу, дієвість якого залежить від рівня розвиненості фінансової інфраструктури та ступеня інтеграції країни до глобального фінансового простору.

Ми погоджуємось з підходом Дж. Френкеля, який стверджує, що дестабілізуючі ефекти нерегульова-

них потоків капіталу (наприклад, невиправдане розширення кредиту й ліквідності, посилення валютного курсу і підвищення цін на фінансові й реальні активи) загострені у країнах, що розвиваються, тоді, коли фінансові ринки малі і недостатньо диверсифіковані. Посткейнсіанці і постструктуралісти також звертають увагу на те, що вільні потоки капіталу значно зменшують ступінь свободи макроекономічного управління і політичної автономії, оскільки для залучення капіталу приватних іноземних інвесторів необхідні сильний валютний курс і високі відсоткові ставки.

Висока відсоткова ставка негативно впливає на внутрішні інвестиції, тоді як ревальвація національної валюти зменшує конкурентоспроможність експорту країни. Отже, здатність стимулювати національні інвестиції (згідно з національними пріоритетами виробництва й зайнятості) знижується, а для країни ускладнюється використання валютного курсу як стратегічного інструмента для отримання доступу до світового ринку промислових товарів. Більш того, слід наголосити на тому, що, окрім втрати країною частки на світовому ринку, посилення валютного курсу також загрожує національним фірмам втратою частки на національному ринку, оскільки імпорт стає дешевшим.

Неокласична модель зростання (модель Солоу) забезпечує стандартну теоретичну основу для аналізу впливу лібералізації ринку капіталів на економічне зростання. Вплив лібералізації здійснюється через вартість капіталу, яка знижується після лібералізації в результаті притоку капіталу. Крім того, у короткостроковому періоді темп зростання капіталу і обсяг виробництва на одиницю капіталу зростають протягом перехідного періоду. Однак емпіричні дослідження показують, що лібералізація ринку капіталів у країнах, що розвиваються, не пов'язана з економічним зростанням. Це частково пояснюється тим, що перешкодою, яка стримує траєкторію зростання країн, що розвиваються, є не потреба в зовнішніх інвестиціях, а недостатній попит на інвестиції. Ця перешкода може бути посилена через потоки іноземного капіталу, тому що ці потоки приводять до зростання реального обмінного курсу, знижуючи таким чином конкурентоспроможність товарів та зменшуючи бажання приватного сектору інвестувати.

Причини неспроможності багатьох емпіричних досліджень виявити переваги для зростання пов'язані з їхньою методологією. Перехресні дослідження мають три основні недоліки. По-перше, дослідження вимірюють *постійний* вплив на темпи зростання, а не тимчасовий вплив. Згідно з неокласичною теорією лібералізація постійно зменшує вартість капіталу і тимчасово підвищує темпи зростання капіталу і виробництва. По-друге, вимірювання відкритості ринку капіталів є подвійним і підлягає помилці вимірювання.

Серед інструментів фінансового неопротекціонізму ми виокремлюємо такі.

1) *Контроль за рухом капіталу*, що передбачає, окрім іншого, рестриктивні заходи щодо руху капіталу, що базуються на кількісних показниках (податки на притік капіталу (Бразилія) і вивезення капіталу (Малайзія); обмеження невідповідності валют; встановлення мінімального строку перебування; обмеження кінцевого використання; вимоги неоплачених резервів).

Прямі іноземні інвестиції часто вважаються менш нестабільними і викликають менше занепокоєнь з точки

зору макроекономічної стабільності. Обмеження та заходи контролю за вивезенням капіталу часто використовуються для «зупинки кровотечі» й утримують капітал від занадто швидкого вивезення з приймаючої країни. Низку цих заходів було використано під час світової фінансової кризи, але їх назвали протекціоністськими заходами. Однак і посткейнсіанці, і постструктуралісти продовжували підкреслювати, що неконтрольовані потоки капіталу дають волю серйозним фінансовим ризикам та макроекономічним обмеженням, які роблять економіку вразливою до фінансової кризи, нестабільності валютного курсу, повільнішому зростанню виробництва та вищому безробіттю.

Беручи до уваги нестабільну та проциклічну природу вільних потоків капіталу та їхні дестабілізуючі ефекти, представники посткейнсіанства і постструктуралізму виступали за систему постійного регулювання рахунку операцій з капіталом, яка регулює не тільки вивезення капіталу під час фінансових криз, але й ввезення капіталу під час економічного піднесення. Допмагаючи уникнути надмірних запозичень, така система надає засіб впровадження валютних обмежень та обмежень національного кредитування під час економічного піднесення, отже, захищає від нестійкого зростання валютного курсу, а отже, від самого виникнення кризи. Якщо ж криза все ж таки розпочинається, регулювання вивезення капіталу може допомогти уникнути різкого знецінення валюти та некерованого зростання витрат з обслуговування боргу.

2) *Встановлення податку на ввезення капіталу і субсидій на вивезення капіталу* (залежно від динаміки бізнес-циклу і стану торговельного балансу).

А. Костінот, Г. Лоренцоні та І. Вернінг [9] визначають оптимальний контроль за рухом капіталу, який залежить від динаміки бізнес-циклу і торговельного балансу. З їхньої моделі можна отримати оптимальне поєднання політичних заходів: або оподаткування ввезення капіталу і субсидування вивезення, або оподаткування вивезення капіталу і субсидування ввезення. Зокрема, в період експансії, коли спостерігається додатне зростання виробництва, оптимальною політикою є встановлення податку на ввезення капіталу і субсидій на вивезення. Такі результати мають велике значення для економік з високими темпами зростання, які намагаються «наздогнати» решту світу. В економетричному аналізі МВФ досліджується економічна ситуація безпосередньо перед кризою в країнах, які застосовували контроль за рухом капіталу, і в країнах, які його не застосовували. Вони виявили, що економічна ситуація в країнах, які застосовували контроль за рухом капіталу, була кращою, адже застосування контролю за рухом капіталу було пов'язане з уникненням деяких з найгірших наслідків для зростання, пов'язаних з фінансовою вразливістю.

3) *Застосування державних інтервенцій*, а саме націоналізації; ін'єкції державного капіталу; надання незвичайного доступу до кредитів, гарантій чи ліквідності з метою впливу на обсяги кредитів, які банки надають іноземним (на відмінну від національних) клієнтам, або на їх ціну (відсоткові платежі).

4) *Маніпулювання співвідношенням банків*, які отримували допомогу від держави, та банків, які не отримували допомогу від держави, на користь переважання перших.

5) *Використання потенціалу глобальних банків*, що мають необмежений доступ до зовнішніх ринків капі-

талу, у відповідь на національні шоки ліквідності частково елімінувати ефекти монетарної політики країн-партнерів через здатність перерозподіляти активи між своїм центральним офісом та іноземними відділеннями (наприклад, внаслідок зміни резервних вимог).

6) *Реалізація стабілізаційних програм*, в межах яких здійснюється фінансування неефективних банківських установ.

7) *Використання потенціалу розвинених фінансових ринків* як ключового компоненту монетарного трансмісійного механізму. Так, С. Краузе та Ф. Ріоджа [10], які досліджували залежність між розвитком фінансових ринків та ефективністю монетарної політики, дійшли висновку, що чим більш розвинутими є фінансові ринки, тим більш ефективною є монетарна політика. Фінансова система є ключовим компонентом монетарного трансмісійного механізму. Використовуючи інформацію по 37 країнам, як розвинутим, так і таким, що розвиваються, вчені виявили, що вплив монетарної політики збільшується, якщо країна має більш розвинені фінансові ринки незалежно від рівня розвитку самої країни.

Більше того, в роботі зазначених авторів стверджується, що розвинені фінансові ринки дають змогу більш ефективно досягати стабілізації в короткостроковому періоді за рахунок монетарних інструментів. Така залежність пояснюється тим, що розвинений фінансовий ринок не тільки розширює інструментарій монетарної політики, але й збільшує передаточну силу окремих елементів самого ринку. Так, наприклад, для подолання кризових явищ регулятор може співпрацювати разом з суб'єктами фінансових ринків (наприклад, під час фінансової кризи 2008 року ФРС разом працювали з інвестиційними банками з метою стабілізації становища).

Важливим при цьому є врахування впливу асиметрії інформації, яка безпосередньо пов'язана з тим, яку політику вибирає центральний банк під час реагування на зовнішній шок, а саме пасивну чи активну. Активна політика полягає в тому, що ЦБ, маючи більше інформації, ніж інші суб'єкти, визначає шок та розробляє політику, спрямовану на подолання наслідків шоку. ЦБ оголошує про свою політику, отже, всі агенти починають формувати свої очікування відповідно до політики ЦБ. За пасивної політики ЦБ не оголошує інформацію про шок, тому приватний сектор формує свої очікування самостійно. За пасивної політики волатильність виробництва нижча, а інфляція може бути або вище, або нижче залежно від того, які очікування сформував приватний сектор, не маючи інформації від ЦБ про шок. Оптимальний вибір між активною та пасивною політикою описує модель Толя [11]: рівень розвиненості фінансових ринків мало впливає на оптимальний вибір

політики з урахуванням припущення про постійну наявність асиметрії інформації.

8) *Скорочення резервів, розміщених в американських казначейських облигаціях*, де розмір зниження залежить від динаміки відтоку капіталу та інтервенцій на ринку (КНР, 2017 рік).

9) *Обмеження купівлі офшорних активів* (КНР, 2017 рік).

10) *Активне використання фінансових інновацій*.

Висновки. Нова норма світової економіки передбачає застосування системи контролю над капіталом, згідно з якою контроль є сукупністю заходів для нейтралізації збоїв ринку, спричинених асиметрією інформації, ефектом зараження, невизначеністю тощо. Таким чином, здатність держави передбачити і відкоригувати ринкові імперфекції, використовуючи інструментарій так званої ререгуляції, стає ознакою неопротекціонізму. Вільний ринок за такого підходу втрачає беззаперечний імунітет в розпізнаванні його «провалів», що приводять до загострення глобальних дисбалансів та асиметрій економічного розвитку. А тому контроль над капіталом можна розглядати не як «новий протекціонізм», а як «новий регуляціонізм» або «неопротекціонізм», який виправдовує інструмент політики, що довгий час вважався інструментом, який сприяє стабільності й економічному зростанню у країнах, що розвиваються.

Контроль за рухом капіталу, або, як його починають називати ті, хто хоче позбавити це поняття від тінку засудження, регулювання рахунку операцій з капіталом, може бути виправданий як спосіб протидії циклам піднесення і кризи, збереження незалежності грошово-кредитної політики і підтримки валютного курсу та фінансової стабільності. Контроль розглядається як засіб досягнення цих цілей структуралістами та кейнсіанцями, а також науковцями, що розробляють свої теорії на основі досягнень неокласиків. Справді, в останніх неокласичних дослідженнях цієї теми контроль названо не класичними протекціоністськими заходами, а коригуючими заходами, що підвищують ефективність функціонування світового ринку капіталів.

Ефективність інструментів фінансового неопротекціонізму, адаптованого на рівні окремо взятих національних економік, вимірюватиметься ступенем нескую останніх в стабілізацію світового ринку капіталу і більш широко у встановленні нової рівноваги в глобальному масштабі. В разі ж зростання дестабілізуючих процесів на світовому ринку капіталів слід констатувати руйнівний характер неопротекціонізму, який на етапі фінансової глобалізації загострить процеси інфікування національних економічних систем інтегрованих країн через канали капіталів, торгівлі та інформації.

Список використаних джерел:

1. Green D. What Happened at the G20? Initial analysis of the London summit / D. Green // Oxfam International [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/what-happened-at-the-g20-initial-analysis-of-the-london-summit-115064>.
2. London Summit – Leaders' Statement, 2 April 2009 // G20 Communique. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.imf.org/external/np/sec/pr/2009/pdf/g20_040209.pdf.
3. Rose A. Financial Protectionism? First Evidence / A. Rose, T. Wieladek // The Journal of Finance. – 2014. – Vol. 69. – № 5. – P. 2127–2149.
4. ECB Annual Report 2015 / European Central Bank. – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2015en.pdf>.
5. Epstein G.A. Structural Determinants and Economic Effects of Capital Controls in OECD Countries / G.A. Epstein, J.B. Schor // Financial Openness and National Autonomy / T. Banuri, J.B. Schor. – New York : Oxford University Press, 1992. – P. 136–151.

6. G20 Leaders Statement: The Pittsburgh Summit / G20 Information Centre. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.g20.utoronto.ca/2009/2009communique0925.html>.
7. The G20 Seoul Summit Leaders' Declaration, 11–12 November 2010 // G20 Communiqué [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://online.wsj.com/public/resources/documents/G20COMMUN1110.pdf>.
8. Monetary Policy in a Post-Financial Crisis Era: Summary of the 2014 BOJ-IMES Conference Organized by the Institute for Monetary and Economic Studies of the Bank of Japan 2010 / [I. Fukunaga, D. Ikeda, A. Otani] // Bank of Japan. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.imes.boj.or.jp/research/papers/english/me32-1.pdf>.
9. A Theory of Capital Controls as Dynamic Terms-of-Trade Manipulation / [A. Costinot, G. Lorenzoni, I. Werning] // Journal of Political Economy. – 2014. – Vol. 122. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://economics.mit.edu/files/9958>.
10. Krause S. Financial Development and Monetary Policy Efficiency / S. Krause, F. Rioja // Georgia State University. – 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=7B2D8106109D097CABC054306CA46E52?doi=10.1.1.460.8335&rep=rep1&type=pdf>.
11. Martin A. Passive Monetary Policy Under Asymmetric Information / A. Martin, T. Rens // CREI Faculty Lunch. – 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.thijsvanrens.com/notes_comments/slides_MPAI200803.pdf.

УДК 339.9:331.5

Пахуча Е.В.,кандидат економічних наук,
доцент кафедри прикладної економіки
і міжнародних економічних відносин,*Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва*

РОЗВИТОК МІГРАЦІЇ РОБОЧОЇ СИЛИ ЯК ФОРМИ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Пахуча Е.В. Розвиток міграції робочої сили як форми міжнародних економічних відносин. Стаття присвячена дослідженню сучасного стану міграції робочої сили як форми міжнародних економічних відносин. Охарактеризовано економічні причини міграції трудових ресурсів. Розраховано абсолютні та відносні показники міграційного руху трудових ресурсів. Досліджено напрями впливу міжнародної міграції трудових ресурсів на економіку країни-експортера та країни-імпортера. Порівняно рівень зайнятості та безробіття населення в Україні та в країнах Європейського Союзу. Визначено тенденції розвитку міжнародної міграції робочої сили.

Ключові слова: міграційний рух, робоча сила, рівень зайнятості, рівень безробіття, причини міграції, розвиток міжнародної міграції, міжнародні економічні відносини.

Пахучая Э.В. Развитие миграции рабочей силы как формы международных экономических отношений. Статья посвящена исследованию современного состояния миграции рабочей силы как формы международных экономических отношений. Охарактеризованы причины миграции трудовых ресурсов. Рассчитаны абсолютные и относительные показатели миграционного движения трудовых ресурсов. Исследованы направления влияния международной миграции трудовых ресурсов на экономику страны-экспортера и страны-импортера. Сравнен уровень занятости и безработицы населения в Украине и в странах Европейского Союза. Определены тенденции развития международной миграции рабочей силы.

Ключевые слова: миграционное движение, рабочая сила, уровень занятости, уровень безработицы, причины миграции, развитие международной миграции, международные экономические отношения.

Pakhucha E.V. Development of labor migration as a form of international economic relations. The article is devoted to the study of the current state of labor migration as a form of international economic relations. Characterized economic causes of migration of labor resources. The absolute and relative indicators of labor migration are calculated. The directions of the influence of international labor migration on the economy of the exporting country and the importing country are investigated. The comparable level of employment and unemployment in Ukraine and in the countries of the European Union. The trends of the international migration of the labor force are determined.

Key words: migration movement, labor force, employment level, unemployment rate, causes of migration, development of international migration, international economic relations.

Постановка проблеми. Міжнародна міграція робочої сили виступає одним із важливих факторів впливу на розвиток міжнародних економічних відно-

син, поступаючись таким умовам і факторам розвитку, як віддаленість порівняно з національною економікою суб'єктів міжнародних економічних відносин,